

Människorättsbaserat arbetssätt – erfarenheter från Västra Götalandsregionen

Agneta Persson, Anna-Karin Engqvist
Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa Västra Götaland och Göteborg

Maria Talja, Emma Broberg
Västra Götalandsregionen

Film – Jämlika möten är nyckeln

Utveckla människorättsbaserat arbete

2012-2015 pilotprojekt med Bohusläns museum/Västarvet, Angered's Närsjukhus och Psykosvårdkedja Nordost

Uppdrag att pröva:

- Vad innebär MRBA i ett regionalt sammanhang?
- Ger det några fördelar och i så fall vilka för individ och för organisation?

Mänskliga rättigheter - Det gör något med oss.
Trailer.

 Västra Götalandsregionen

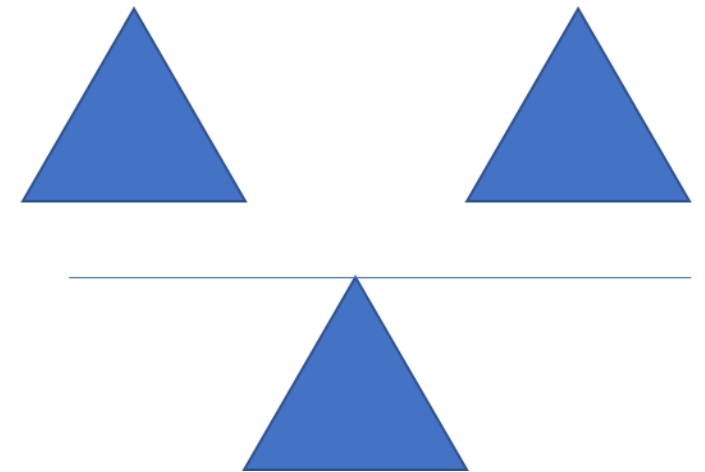
Mänskliga rättigheter och psykisk (o)hälsa

Ett område där mänskliga rättigheter ofta ställs på sin spets och ger upphov till svåra dilemman: personal "tar över", rätt till integritet, frihet och delaktighet, relationen till närstående m m

Mänskliga rättigheter bidrar till att:

- Klientens delaktighet ökar
- Klientens egenmakt stärks
- Personalens egenmakt stärks
- Hälsöfrämjande
- Stärkt samhällsskydd för marginaliserad grupp där skyddet annars är svagt
- Vad betyder denna balansgång för mig i mitt arbete?

**Ej bruka större makt än nöden kräver:
Balans mellan försummelse och att gå
in och "ta över".**

Några effekter av ett mer människorättsbaserat arbete

- Tydlig koppling mellan mänskliga rättigheter och det egna arbetsuppdraget - stolthet
- Legitimitet för nya arbetssätt
- Viktigt utrymme för reflektion
- Perspektivskifte
- Minskad användning av tvång - från ca 4 bältningar per månad till ca 4 per år
- Möjlighet att rösta i tvångsvården
- Ökad delaktighet och egenmakt för skyldighetsbärare och rättighetsbärare

5

steg mot ett mer människorättsbaserat arbete

1. **Skaffa kunskap** om mänskliga rättigheter kopplat till mål och uppdrag
2. **Analysera** vilka mänskliga rättigheter har vår verksamhet ansvar för? Vem är rättighetsbärare? Har olika rättighetsbärare olika tillgång till sina rättigheter?
3. **Sätt mål och planera** Koppla mål till mänskliga rättigheter, använd ett rättighetsspråk, försök nå dem som är längst efter först
4. **Genomför** Ta beslut så nära personen som berörs som möjligt, samverka med rättighetsbäraren i centrum
5. **Följ upp och utvärdera** - Mål, resultat, process

1

Skaffa kunskap om mänskliga rättigheter

Skyldighetsbärare:

- ✓ Tänk inte allt eller inget. Om det bara finns en halvtimme gör det bästa av den!
- ✓ Backa inte för de svåra frågorna – antagligen finns den största chansen till utveckling där.
- ✗ Var aldrig nedlåtande – det finns inga dumma frågor!

Rättighetsbärare:

- ✓ Du har rätt till kunskap.
- ✓ Ta hjälp av andra, t.ex. gå med i en brukarförening
- ✗ Ge inte upp! Låt dig inte tystas, det finns inga dumma frågor.

Att lära sig om mänskliga rättigheter tillsammans

- I pilotprojektet erbjöds rättighetsbärare studiecirkel om mänskliga rättigheter via NSPH "Din rätt"
- Workshops till rättighetsbärare och skyldighetsbärare tillsammans, exempelvis i rättspsykiatrin

2

Analysera

Skyldighetsbärare:

- ✓ Kan inte alla vara med så kanske några fler än vanligt kan? Någon är bättre än ingen.
- ✗ Gör det inte själv bara för att det går fortare! Lyssna noga!
- ✓ Ha inte förutfattade meningar om vem som kan bidra och vad rättighetsbärarna tycker

Rättighetsbärare:

- ✓ Tänk efter – hur påverkar detta mig? Vad innebär det för mig? Vilka kan hindren vara? Hur kommer jag förbi dem?
- ✓ Tänk på att du har rätt att vara med i analysen.
- ✗ Sitt inte ensam. Ta hjälp av en vän, personligt ombud, peer support eller någon annan.

Analysera tillgänglighetshinder och genomför

- Fysiskt
- Geografiskt avstånd
- Lag
- Kunskapsmässigt
- Språksvårigheter
- Förståelse
- Ekonomiskt
- Tillit
- Exkluderande normer

3

Sätt mål och planera

Skyldighetsbärare:

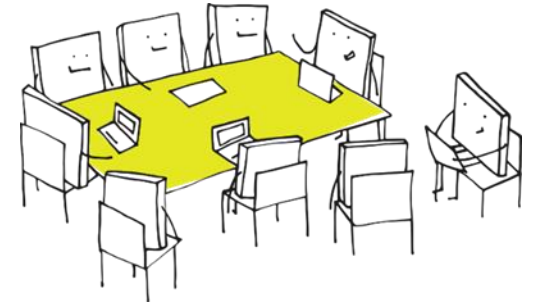
- ✓ Koppla era mål tydligt till mänskliga rättigheter.
- ✓ Riv hinder som stänger ute människor från er verksamhet.
- ✓ Ansträng er för att nå de som behöver er verksamhet mest.
- ✗ Tänk inte "vi gör lika för alla".

Rättighetsbärare:

- ✓ Tänk igenom hur du skulle vilja ha det.
- ✓ Tänk på att du alltid har rätt att ändra dig.
- ✗ Slopa skuld och skam.

Brukarundersökning av Samordnad individuell plan (SIP)

- SIP - Ett verktyg för att sätta upp mål och planera gemensamma insatser. Några citat från brukarundersökningen:
- *Jag och de som är inblandade i mig brukar prata om det eller stämna av det innan, och sedan brukar vi sätta en agenda i början av mötet. Jag har tyckt att det varit väldigt bra (Intervju med Ungdom)*
- *Det jag tycker är positivt är att alla pratar ihop sig. Jag har väldigt lite ork och har svårt att orka med min vardag. SIP-mötena gör ju att vi gör upp en plan så att jag får ihop min vardag. (Intervju med ungdom)*
- *Att få veta i tid vilka som är med. Att någon tar på sig och sammankallar mötet, att man frågar mig vad jag vill prata om, att man hela tiden har mig i fokus så att jag får känna mig delaktig, att inget bestäms över mitt huvud. Att jag får vara med och påverka mitt liv. Så upplever jag att mina SIPar är nuförtiden. (Intervju med ungdom)*

4

Genomför

Skyldighetsbärare:

- ✓ Möt varje människa utifrån hens förutsättningar.
- ✓ Fråga personen du möter vad som kan fungera i hens liv – där finns massa goda idéer!
- ✓ Samverka och bjud in personen som samverkan handlar om!
- ✗ Fatta inte beslut som inte går att förändra över huvudet på rättighetsbäraren – om det inte handlar om att akut rädda liv

Rättighetsbärare:

- ✓ Ta hjälp av andra. Se om du kan bygga nätverk?
- ✓ Ta med någon som stöd på möten, t.ex. personligt ombud.
- ✗ Anpassa dig inte alltid. Tänk över dina rättigheter först.

Stöd i att genomföra mänskliga rättigheter

- Verktøget "Målet med mötet"
- Principerna för människorättsbaserat arbete ska genomsyra förberedelser, genomförande och uppföljning av mötet
- Hjälpte oss att utveckla delaktighet och inflytande

5

Följ upp och utvärdera

Skyldighetsbärare:

- ✓ Fråga både de verksamheten är till för och de som arbetar i verksamheten.
- ✓ Var målen bra och har ni fått det resultat ni eftersträvade?
- ✓ Har ni möjliggjort värdighet, jämlikhet, delaktighet, ansvarstagande och transparens?
- ✓ Ta med det som inte gick som det skulle! Vad ska ni inte göra om?

Rättighetsbärare:

- ✓ Blev det som jag ville?
- ✓ Annars kan jag börja om igen. Se det som träning.
- ✗ Ge inte upp!

Utvärdera löpande och dra lärdom av misstag

- Vad fungerar bra och bör behållas? Vad behöver vi skruva på?
- Se fel och misstag som tillfällen att lära sig av!

Delaktighet som förutsättning för bra processer och bästa möjliga hälsa

Medbeslutande

Inflytande

Dialog

Konsultation

Information

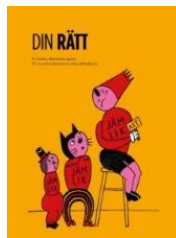
- Det är viktigt att du får vara med och analysera vad som kan vara problem och möjligheter och hur vägen framåt kan se ut. Det är avgörande att du redan från start men också över tid blir tillfrågad om hur du vill vara delaktig.
- Det är lika ok att vara på olika nivåer av deltagande så länge det är något du har valt själv eller fått en god förklaring till.

Brukardelaktighet i praktiken, exempel NSPH VG

■ Brukarrevision – Undersökning av kvaliteten av en psykiatrisk eller socialpsykiatrisk verksamhet som görs av personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning.

■ Workshops – t.ex. rättspsykiatrin, blandade grupper med brukare och personal

■ Studiecirklar

■ Peer support – person med egen erfarenhet av psykisk ohälsa som arbetar som stödperson inom t.ex. psykiatrin.

■ Brukarråd

■

Frågor, reflektioner,
funderingar så här
långt?

Egenmakt och ökad delaktighet

- Måste arbeta med värderingsgrunden för verksamheterna
- Språket är ett uttryck för de värderingar som ligger till grund för det dagliga arbetet.
- Genom att bli sedd och bemött som en rättighetsbärare så kan jag återta makt över min situation och vara delaktig, mera självständig och en aktiv samarbetspartner i min vård.

Anpassat bemötande som främjar självständighet och brukardelaktighet

- Den som tar del av stödet vet bäst hur det fungerar - vad som fungerar bra eller mindre bra.
- En jämbördig dialog blir mer hållbar över tid.
- Psykisk ohälsa innebär ofta en kontrollförlust. Att återta makten främjar återhämtningen.
- Viktigt för självkänslan, egenmakten och återhämtningen.
- Centralt för autonomi

Gott bemötande kan främja återhämtning och öka delaktigheten

- Bemöt mig med respekt och som en jämlike
- Lyssna och var närvarande, visa empati och förståelse
- Var dig själv! Var äkta!
- Individen är expert på sig själv.
- Individen är huvudpersonen som ska ha makt och delaktighet i sina insatser
- Helhetssyn-t.ex. olika roller, nätverk och fysiska hälsan.
- Alla är olika, även i sina stödbehov
- Undvik uppfostrande inställning och härskartekniker.
- Ett lugnt, tryggt bemötande
- Kontinuitet
- Försök inge hopp om att det går att bli bra!

Rätten till information vid vårdplanering

- Jag har rätt till delaktighet i planeringen av min vård. Det spelar alltså ingen roll om det är frivillig- eller tvångsvård, om det är öppenvård eller vård på sjukvårdsinrättning.
- En vårdplan ska alltid finnas och många gånger ska den upprättas gemensamt med andra inblandade aktörer, såsom kommun och/eller vårdcentral. Vårdplanen skall upprättas så snart som möjligt.
- Jag ska ge samtycke till samtal och informationsöverföring mellan olika personer och myndigheter, Av samtycket ska det tydligt framgå vad samtycket gäller, hur länge det gäller och vilka som berörs.
- Planering i vården görs både för min och personalens skull. Det är inte ovanligt att patienter inte känner till sin vårdplan eller ens att de har en sådan.

Rätten till information vid vårdplanering

- Jag har rätt att vara med från början. Jag ska få tydlig information om vårdplanering och vad som ska diskuteras på mötet. Utan information och valmöjligheter kan jag inte vara delaktig och/eller ha medbestämmande.
- Delat beslutsfattande och medbestämmande i vårdplanering blir ett partnerskap mellan mig och behandlare. Delat beslutsfattande innebär en ömsesidighet och en aktivitet från alla inblandade.
- Förutsättningar för Delat beslutsfattande
 - Minst två personer som delar all relevant information.
 - Alla måste delta i beslutsprocessen och alla ses som jämbördiga experter på olika områden.
 - Beslutet som fattas ska accepteras av alla parter.
 - Processen avslutas med att ett aktivt beslut fattas.

Man kan göra stor skillnad i det lilla. Det kan vara de små gesterna som gör störst skillnad

Butterfly effekten

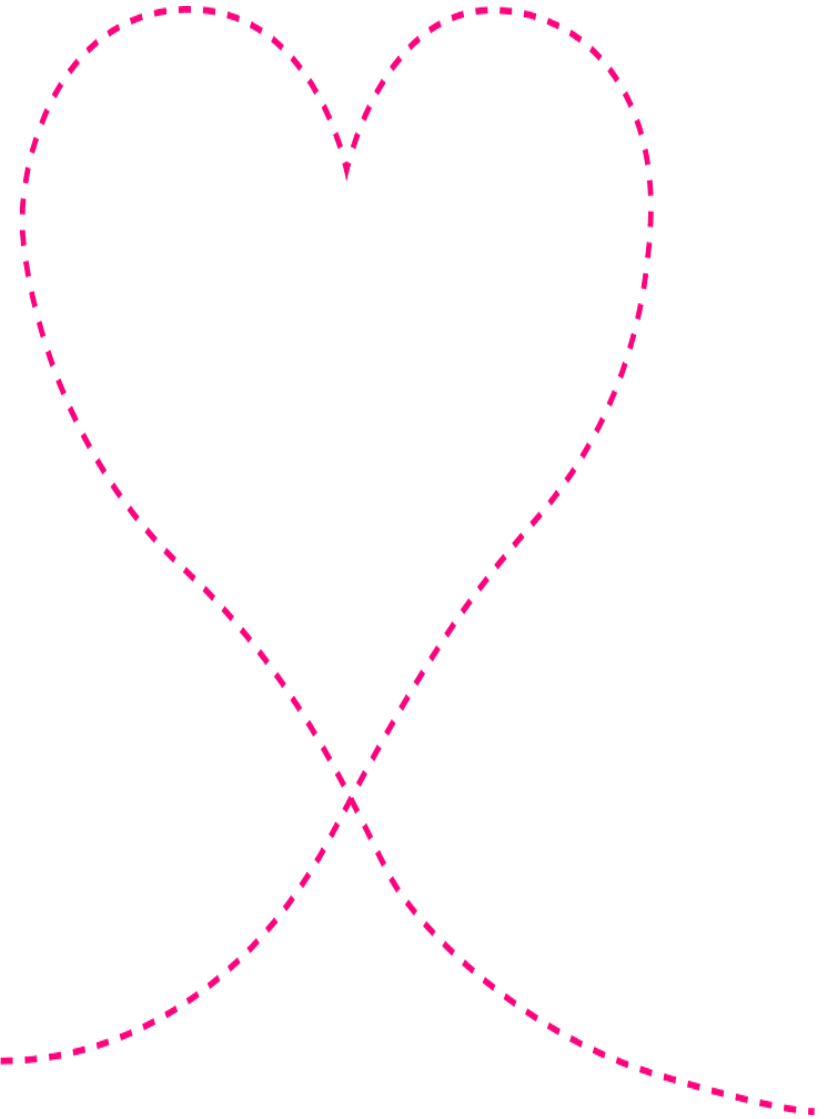
Ett varmt bemötande

Bekräfta någon med små gester

Ditt ansiktsuttryck

Hur du står/sitter med kroppen;
framåt, åt sidan,
armar i kors etc.

Hur nära du befinner dig den du möter.
Sättet jag pratar på och för mig.

Tack för oss!

- Agneta Persson
- Anna-Karin Engqvist
- Maria Talja
- Emma Broberg

www.vgregion.se/manskligarattigheter

